

Anonüümseks muudetud versioon

Tõlge

C-236/23 - 1

Kohtuasi C-236/23

Eelotsusetaotlus

Saabumise kuupäev:

7. aprill 2023

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Cour de cassation (Prantsusmaa kassatsioonikohus)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

30. märts 2023

Kassaator:

Mutuelle assurance des travailleurs mutualistes (Matmut)

Vastutajad kassatsioonimenetluses:

TN

Société MAAF assurances

Fonds de garantie des assurances obligatoires de dommages (FGAO)

PQ

COUR DE CASSATION (Kassatsioonikohus)

30. märtsi 2023. aasta avalik kohtuistung

[...]

[...]

- Eelotsusetaotlus Euroopa Liidu Kohtule

PRANTSUSE VABARIIK

PRANTSUSE RAHVA NIMEL

COUR DE CASSATIONI ARVAMUS, TEINE TSIVIILKOLLEEGIUM,

30. MÄRTS 2023,

Kriminaalkolleegium, mille menetluses on äriühingu Mutuelle assurances des travailleurs mutualistes (MATMUT) esitatud kassatsioonkaebus nr 20-86.015, taotles 6. septembril 2022 teise tsiviilkolleegiumi arvamust.

Toimik edastati peaprokuröridele.

[...]

Cour de cassationi (kassatsioonikohus) teine tsiviilkolleegium [...] esitas käesoleva arvamuse.

Asjaolud ja menetlus

- 1 Vaidlustatud kohtuotsuse kohaselt (Lyon, 21. oktoober 2020) sõlmis PQ 5. oktoobril 2012 äriühinguga Mutuelle assurances des travailleurs mutualiste (äriühing MATMUT) liikluskindlustuse lepingu, avaldades, et ta on kindlustatud sõiduki ainus juht.
- 2 28. septembril 2013 juhtus liiklusõnnetus selle sõidukiga, mida juhtis joobeseisundis TN. Vigastada sai sõiduki kaassõitja PQ, kusjuures õnnetuses osales ka üks teine, äriühingu MAAF kindlustatud sõiduk.
- 3 Kriminaalkohtus tunnistati TN süüdi muu hulgas maismaa mootorsõidukit joobeseisundis juhtides tahtmatult kehavigastuste tekitamises PQ-le, kellele põhjustati sellega üle 3 kuu pikkune töövõimetus.
- 4 Kriminaalasja kohtuistungil, mille käigus vaadati läbi PQ tsiviilõiguslikud kahju hüvitamise nõuded, esitas äriühing MATMUT vastuväite, et leping on tühine, kuna PQ oli avaldanud hariliku juhi isiku kohta ebaõigeid andmeid, taotles enda väljajätmist kohtuasjast ning nõudis, et PQ-le hüvitise maksmise kohustuse võtaks üle Fonds de garantie des assurances obligatoires de dommages (FGAO) (kohustusliku kahjukindlustuse tagatisfond), mis on kindlustuseadustiku artikli L. 421–1 kohaselt organ, kelle ülesanne on muu hulgas maksta hüvitist sellistes liiklusõnnetustes kannatanutele, mille eest vastutav isik ei ole kindlustatud.
- 5 Tribunal correctionnel (kriminaalkohus) tunnistas 17. detsembri 2018. aasta kohtuotsusega lepingu tühiseks, kuna kindlustatu oli tahtlikult esitanud ebaõigeid andmeid. Ta jättis äriühingu MATMUT kohtuasjast välja, mõistis kannatanute

tekitatud kahju hüvitise välja TN-ilt ja tunnistas kohtuotsuse FGAO suhtes kehtivaks.

- 6 FGAO, äriühing MAAF ja TN esitasid selle kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse.
- 7 Apellatsioonikohus jättis kohtuotsuse muutmata osas, milles sellega tunnistati PQ ja äriühingu MATMUT vaheline kindlustusleping tühiseks.
- 8 Ta tuvastas, et sel ajal, kui PQ sõlmis kindlustuslepingu, oli TN sõiduki omanik ja selle harilik juht. Ta otsustas, et PQ oli seega esitanud hariliku juhi isiku kohta tahtlikult ebaõigeid andmeid, mis ilmselgelt muutis riski arvestamist kindlustusandja jaoks, võttes arvesse asjaolu, et TN oli varem joores sõidukijuhtimise eest süüdi mõistetud.
- 9 Ta keeldus siiski äriühingut MATMUT kohtuasjast välja jätmast ja määras kindlaks, et otsus on tema suhtes siduv. Seetõttu jättis ta FGAO kohtuasjast välja. Siinkohal märkis apellatsioonikohus, et Euroopa Liidu õiguse esimuslikkusest riigisisese õiguse suhtes tuleneb, et kindlustusseadustiku artiklis L. 113–8 ette nähtud lepingu tühisusele kindlustatu tahtliku ebaõigete andmete esitamise tõttu ei saa tugineda liiklusõnnetuses kannatanute või nende õigusjärglaste vastu.
- 10 Ta märkis veel, et asjaolu, et kannatanu oli õnnetuse põhjustanud sõidukis kaassõitja või kindlustusvõtja või sõiduki omanik, ei võimalda eitada tema kolmandast isikust kannatanu staatust.
- 11 Äriühing MATMUT esitas selle kohtuotsuse peale Cour de cassationile kassatsioonkaebuse (kassatsioonkaebus nr 20-86.015), milles on vastustajateks TN ja tema kindlustusandja, äriühing MAAF ning PQ ja FGAO.
- 12 Kriminaalkolleegiumile esitatud kassatsioonkaebuses heidetakse cour d'appel'ile sisuliselt ette, et tema seisukoha põhjal ei saa kindlustuslepingu tühisusele PQ vastu tugineda, kuigi ta oli tuvastanud et PQ oli teadlikult andnud kindlustusandjale sõiduki hariliku juhi isiku kohta ebaõiget teavet. Kassatsioonkaebuses väidetakse, et apellatsioonikohus rikkus kindlustusseadustiku artikleid L. 113-8 ja R. 211-13.
- 13 Leides, et väite analüüsimine eeldab kindlustusõigusele spetsialiseerunud koja arvamust, esitas kriminaalkolleegium järgmise küsimuse:

„Kas liikluskindlustuse lepingu tühisusele ei saa hariliku juhi isiku kohta tahtliku ebaõigete andmete esitamise tõttu tugineda kannatanu vastu, sealhulgas juhul, kui kannatanu on samal ajal nii õnnetuse põhjustanud sõiduki kaassõitja kui ka kindlustusvõtja, kes esitas ebaõigeid andmeid?“

Kohaldatavad õigusnormid

- 14 Kindlustusseadustiku (code des assurances) artikli L. 113–8 kohaselt on kindlustusleping tühine, kui kindlustatu jätab andmed esitamata või esitab tahtlikult ebaõigeid andmeid, kui see esitamata jätmine või ebaõigete andmete esitamine muudab riski eset või vähendab riski arvestust kindlustusandja jaoks, isegi kui kindlustatud isiku poolt avaldamata jäetud või moonutatud risk ei mõjutanud kindlustusjuhtumit.
- 15 Kindlustusvõtja pahausksust, mille suhtes ette nähtud sanktsioon on kindlustuse tühisus, iseloomustab kindlustusvõtja kavatsus eksitada kindlustusandjat (2. tsiviilkolleegium, 19. oktoober 2006, kassatsioonkaebus nr 05–18.886), kusjuures ei ole oluline, et ebaõigete andmete esitamine ei mõjutanud kindlustusjuhtumit (kriminaalkolleegium, 31. mai 1988, kassatsioonkaebus nr 87–84.010, avaldatud).
- 16 Kindlustuslepingu tühisus jõustub tahtliku ebaõigete andmete esitamise kuupäeval (kriminaalkolleegium, 2. detsember 2014, kassatsioonkaebus nr 14–80.933, avaldatud). Seega, kui riski avaldamisel esitatakse ebaõigeid andmeid lepingu sõlmimise hetkel, muudab tühisus lepingu tagasiulatavalt olematuks, mistõttu loetakse, et lepingut ei ole kunagi olemas olnud.
- 17 Kuni kohtupraktikat muutnud 29. augusti 2019. aasta otsuseni (2. tsiviilkolleegium, 29. august 2019, kassatsioonkaebus nr 18–14.768) oli Cour de cassation (kassatsioonikohus) seisukohal, et lepingu tühisusele, mis tuleneb kindlustusvõtja ebaõigete andmete esitamisest, sai tugineda kannatanu vastu, tingimusel et kindlustusandja, kes keeldus tagatist andmast, oli nõuetekohaselt kaasanud asjasse FGAO (kriminaalkolleegium, 31. mai 1988, eespool viidatud; kriminaalkolleegium, 12. juuni 2012, kassatsioonkaebus nr 11-87.395).
- 18 Kohus tugines eelkõige kindlustusseadustiku artiklile R. 211–13, mis näeb ette, et kannatanu vastu saab tugineda vaid teatavatele kehtetuse alustele ja tagatisest ilmajätmisele.
- 19 Alates sellest 29. augusti 2019. aasta kohtuotsusest on Cour de cassation (kassatsioonikohus) seisukohal, et kindlustusseadustiku artiklitest L. 113–8 ja R. 211–13, tõlgendatuna nõukogu 24. aprilli 1972. aasta direktiivi 72/166/EMÜ artikli 3 lõike 1 ja nõukogu 30. detsembri 1983. aasta teise direktiivi 84/5/EMÜ artikli 2 lõike 1 ning nõukogu 16. septembri 2009. aasta direktiivi 2009/103 artiklite 3 ja 13 seisukohast tuleneb, et kindlustusseadustiku artiklist L. 113–8 tulenevale tühisusele ei saa tugineda liiklusõnnetuses kannatanute või nende õigusjärglaste vastu ning et sellistel juhtudel ei saa nõuda kannatanule hüvitise maksmist FGAO-lt (2. tsiviilkolleegium, 16. jaanuar 2020, kassatsioonkaebus nr 18–23.381, avaldatud; kriminaalkolleegium, 8. september 2020, kassatsioonkaebus nr 19-84.983, avaldatud).
- 20 Kindlustusseadustiku artiklist L. 211–1, mis kehtestati 22. mai 2019. aasta seadusega nr 2019–486, mis on vastu võetud selleks, et viia kindlustusseadustik

liidu õigusega kooskõlla, tuleneb nüüd, et liikluskindlustuse lepingu tühisusele ei saa tugineda liiklusõnnetuse tagajärjel tekkinud kahju kannatanute või nende õigusjärglaste vastu ning et sellisel juhul on kindlustusandja, kes kindlustab õnnetuses osalenud sõiduki tsiviilvastutuse, kohustatud neile hüvitist maksma. Tekstis on lisatud, et võlausaldaja õigused õnnetuse eest vastutava isiku vastu lähevad üle kindlustusandjale tema poolt makstud summa ulatuses.

Eelotsusetaotluse esitamise alused

- 21 Alates oma kohtupraktika arengust ja kindlustusseadustiku artikli L. 211–7-1 jõustumisest ei ole Cour de cassation (kassatsioonikohus) kunagi võtnud seisukohta küsimuses, kas kindlustuslepingu tühisusele on võimatu tugineda kannatanu vastu, kes on sõidukis kaassõitja, kui ta on ka kindlustusvõtja, kes esitas tahtlikult ebaõigeid andmeid, mis tõid kaasa kindlustuslepingu tühisuse.
- 22 Pealegi ei ole konkreetselt seda olukorda käsitletud üheski Euroopa Liidu Kohtu otsuses, milles tõlgendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. septembri 2009. aasta direktiivi 2009/103 mootorsõidukite kasutamise tsiviilvastutuskindlustuse ja sellise vastutuse kindlustamise kohustuse täitmise kohta, mis on vaidluses kohaldatav, või varasemaid selle direktiiviga konsolideeritud direktiive (30. juuni 2005. aasta kohtuotsus Candolin kohtuasjas C-537/03, ECLI:EU:C:2005:417; 1. detsembri 2011. aasta kohtuotsus Churchill Insurance Company kohtuasjas C-442/10, ECLI:EU:C:2011:799; 23. oktoobri 2012. aasta kohtuotsus Marques Almeida kohtuasjas C-300/10, ECLI:EU:C:2012:656; 11. juuli 2013. aasta kohtuotsus Csonka jt kohtuasjas C-409/11, ECLI:EU:C:2013:512; 20. juuli 2017. aasta kohtuotsus Fidelidade kohtuasjas C-287/16, ECLI:EU:C:2017:575; 14. septembri 2017. aasta kohtuotsus Delgado Mendes kohtuasjas C-503/16, ECLI:EU:C:2017:681; 10. juuni 2021. aasta kohtuotsus Van Ameyde kohtuasjas C-923/19, ECLI:EU:C:2021:475).
- 23 Nimelt, kuigi sellest kohtupraktikast tuleneb, et ainus vahetegemine, mis on liidu õigusnormides kohustusliku liikluskindlustuse valdkonnas lubatud, on vahetegemine juhi ja kaassõitja vahel, ning kuigi asjaolu, et kaassõitjana kannatanu on ka kindlustatud isik, ei võimalda eitada tema kolmandast isikust kannatanu staatust, ei ole üheski neist kohtuotsustest tulnud arutada sellise kindlustatud kaassõitjast kannatanu olukorda, kelle süü tõttu on kindlustusleping tühistatud. Nimelt puudutas eespool viidatud kohtuotsus Fidelidade, mis käsitles lepingu tühisuse tagajärgi, selliste kannatanute olukorda, kes ei olnud kindlustusvõtjad. Samuti ei puudutanud eespool viidatud kohtuotsus Churchill Insurance Company lepingu tühisusest tulenevaid tagajärgi, vaid riigisisest õigusnormi, mis välistas teatud asjaoludel automaatselt kindlustusandja kohustuse maksta hüvitist kindlustatule, kes on kaassõitjast kannatanu, kui ta on lubanud sõidukit juhtida kindlustamata isikul.

- 24 Seega tekib küsimus, kas eespool viidatud direktiividega on vastuolus see, kui kindlustuslepingu tühisusele saab tugineda kaassõitjast kannatanu vastu, kui ta on ka kindlustusvõtja, kelle lepingu rikkumise tõttu on leping tühine.
- 25 Kohtul on tekkinud ka küsimus, kas juhul, kui kindlustuslepingu tühisusele ei saa tugineda kindlustusvõtjast kannatanu vastu, on kindlustusandjal lubatud, ilma et ta läheks liidu õigusega vastuollu, esitada tema vastu hagi, mis põhineb lepingu sõlmimisel tahtlikult toime pandud rikkumisel, et talle lepingu täitmisel makstud summad tagasi nõuda.
- 26 Liikmesriigi kohtupraktikas on nimelt leitud, et liikluskindlustuse võtja, kes vabatahtlikult esitab ebaõigeid andmeid, on samal ajal vastutav kindlustusandja ees ning juhul, kui see leping tahtliku ebaõigete andmete esitamise tõttu tühistatakse, on ta kohustatud hüvitama kindlustusandjale hüvitise, mille viimane on kannatanule maksnud (1. tsiviilkolleegium, 26. veebruaril 1991. aasta kassatsioonkaebus nr 88–15.814, avaldatud).
- 27 Seevastu, kui tuvastatakse, et sellise kannatanu vastu saab kindlustuslepingu tühisusele tugineda, tooks see Prantsuse õiguses kaasa selle, kannatanule peab hüvitist maksma FGAO, kuna kindlustusseadustiku artiklid L. 421–1, I, 1, R. 421-4 ja R. 421–18 näevad sellisel juhul ette selle fondi sekkumise liiklusõnnetuses kannatanu ja tema õigusjärglaste kasuks.
- 28 Seega tekib küsimus, kas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. septembri 2009. aasta direktiivi 2009/103 artiklitega 3 ja 13 on vastuolus riigisisese õigusnormid, mis näevad ette, et kannatanust kaassõitja vastu, kes on ühtlasi kindlustusvõtja, saab tugineda lepingu tühisusele, mis on tingitud tema tahtlikust ebaõigete andmete esitamisest kindlustuslepingu sõlmimise ajal, ning kas asjaolu, et FGAO on kohustatud kannatanule hüvitist maksma juhul, kui lepingu tühisus tunnustatakse tema vastu siduvaks, mõjutab seda lahendust.
- 29 Kuna vastus nendele küsimustele ei ole niivõrd ilmselge, et ei jääks ruumi põhjendatud kahtlusele, tuleb Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 267 alusel esitada Euroopa Liidu Kohtule eelotsusetaotlus.

ESITATUD PÕHJENDUSTEST LÄHTUDES otsustab kassatsioonikohus:

saata Euroopa Liidu Kohtule EELOTSUSETAOTLUSE, et saada vastus järgmisele küsimusele:

Kas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. septembri 2009. aasta direktiivi 2009/103/EÜ artikleid 3 ja 13 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus see, kui kohustusliku liikluskindlustuse lepingu tühisusele saab tugineda kahju kannatanud kaassõitja vastu, kui kaassõitja on ka kindlustusvõtja, kes on lepingu sõlmimise ajal esitanud tahtlikult ebaõigeid andmeid?

[...]